

והנידון בסוגיא הוא האם זו לשון הפקר אם לאו [אבל אם צווח מעיקרא 'אי אפשי', אין שום סברה שיהא הפקר, אלא נשאר המתנה ביד הנותן, שהרי לא נתן אלא על דעת שיזכה בה חברו].
ואולם מדברי הרשב"ם (בב"ב שם. וכ"כ רבנו תם בספר הישר צו ומובא בשטמ"ק כאן) מבואר שמפרש דברי ריש לקיש בצווח מעיקרא "אי אפשי בה" ומועילה אמירתו מדין סילוק קודם שתגיע המתנה לידו, וגם מרשות הנותן יצאה, הלכך הריהי הפקר לכל [ועל זה נסב הדיון בהמשך הסוגיא], אבל לאחר שתבוא לידו – אמירתו אינה מועילה, שאין זו לשון הפקר. (והתוס' שם תמהו עליו כיצד יפרש את כל מהלך הסוגיא, ע"ש וביד-רמה שם, ובבית הלוי ח"א כד. וע"ע מו"מ בכללות הענין, בחדושים ובאורים ה, 1).
לפי פירוש זה יש לומר דוקא במתנה, אבל במכר לא יצאה מרשות מוכר לגמרי שהרי יש לו עדיין ליטול הדמים (עפ"י רב האי גאון בספר המקח טו).

זמאי שנא מהא... מקבל מתנה שאמר לאחר שבאת מתנה לידו מתנה זו תיבטל מבוטלת אי אפשי
בה דבריו קיימין...'. רש"י גרס 'לא אמר כלום', ומפרש שמוזה אין להקשות על ריש לקיש, שלא אמר ר"ל אלא במתנת מטלטלין אבל בקרקע הרי לא הפקיר השדה אלא אינו חפץ שתהא המתנה קיימת. באור החילוק הוא (כן חילק הרשב"א בגטין לב) שבמתנת מטלטלין מתפרש לשון "אי אפשי בה" כהפקר ולא כמי שאינו חפץ במתנה מעיקרא, שאם כן היה לו להחזירה לנותן, אלא ודאי דעתו להפקירה. משא"כ במתנת קרקע אינו מפקירה בכך אלא שלא חפץ שהמתנה תהא קיימת והרי כבר קיבלה, לפיכך לא אמר כלום.

(ע"ב) 'אמר ר' אלעזר: תברא, מי ששנה זו לא שנה זו'. כן היא שיטתו של ר' אלעזר בכמה מקומות, לתרץ ב'תברא' – בשבת צב: יבמות קח: כתובות עה: ב"ק מח: חולין טז. וכאן. וכן מצינו פעם אחת לר' ירמיה (ביבמות יג.), לשמואל (יבמות קח:), לר' יוחנן (ב"ק מח) ולר' זירא (ב"ק מז:).

'קסבר ר' יוסי, כלי שרת מקדשין בו את הפסול בתחלה ליקרב'. כלומר, בפסולים כאלו שאינם פסול גמור (עפ"י רש"י). אבל שאר פסולים, אין כלי שרת מקדשם ליקרב (ע' זבחים פז. וודאי שהבשר אינו נאכל). והטעם שאין כאן פסול גמור – לפי שקבלת הדם היתה בהכשר ורק אחר כך נודע לו, ושונה משאר מקומות שמקבל בכלי דבר פסול (עפ"י תוס'; שפת אמת מנחות קב: ועע"ש). ועוד, כיון שמתחילה בא קרבן זה על הספק והרי כבר נשחט ונתקבל הדם ובשעת הקבלה היה ראוי לזרקו – כבר הוקבע הזבח בהכשר, כי בכך הכשירתו תורה, והרי זה דומה לנודע אחר זריקה שלא נפסל (עפ"י חזון איש זבחים יט, יב).

דף כה

'בשלמא לדידי דאמינא מחיים, בהא פליגי ר' שמעון ורבנן, דר' שמעון סבר שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה...' יש שהוכיחו מכאן שאין מועיל פדיון לעגלה ערופה, שאם מועיל הלא גם אם עגלה ערופה נאסרת מחיים, שחיטתה שאינה ראויה היא, שהרי אפשר בפדיון, וכמו שאמרו (בחולין פא:). לענין פרת חטאת (עפ"י חזון איש פרה ב, י; הגר"ש גרוזענסקי – מובא בשו"ת אחיעזר ח"ד עט). וכבר נחלקו אחרונים בדבר – ע' משנה למלך הל' רוצח י, ובמצוין ביוסף דעת קדושין נו. ועע"ש בגדר 'ירידתה לנחל אוסרתה'.

זכי תימא סבר ר' שמעון עגלה בשחיטה כשרה. אף על פי שלא הוזכר בה אלא עריפה, הוה אמינא להכשיר שחיטה בקל וחומר מפרה, שאינה כשרה בעריפה וכשרה בשחיטה, עגלה שכשרה בעריפה דין הוא שתהא כשרה בשחיטה [כמו שרצו לדון בחולין כד] [עפ"י אביר יעקב].

אמר רבא: מנא אמינא לה מדתנן עגלה ערופה אינה כן, עד שלא נערפה תצא ותרעה בעדר. ואי אמרת מחיים, אמאי תצא ותרעה בעדר, הא איתסרא לה מחיים? תני...' מבואר בסוגיא (וכן בחולין פב), שלפי הדעה שעגלה נאסרת מחיים, אם נמצא ההורג לאחר שנאסרה – נשאת העגלה באיסורה. ופרשו התוס' טעם הדבר לפי שיש לדמותה לאשם תלוי, כי באה מתחילה על הספק, לכן גם אם נודע קודם העריפה, נשאת באיסורה.

ולכאורה נראה לפי זה שלדעת ר' מאיר שאשם תלוי שנודע לו קודם שחיטה – יצא וירעה בעדר, הכי נמי בעגלה ערופה תהא מותרת. (וע' באביר-יעקב שהקשה על הנחה זו מהסוגיא בחולין).

ובשפת-אמת תמה על דברי התוס', הלא סברת חכמים היא מתוך שלבו נוקפו גומר ומקדיש, וזה אינו שייך בעגלה שאין לה בעלים אלא גזרת הכתוב היא שהורדתה לנחל אוסרתה, ואם כן כשנמצא הרוצח הוברר שאין כאן דין עגלה ערופה ותהא מותרת (וע' בקהלות יעקב (כריתות טז) ובאבי עזרי (הל' רוצח ז) – הסברים אחרים לכך שלא פקע איסורה. ואולם פשוט כוננת התוס' מורה לכאורה כהבנת השפ"א).

ויש ליישב על פי הנראה מדברי התוס' בחולין (פב). שאם הורידה הזקנים בדעה מסוימת, והוברר שטעו במחשבתם – אין העגלה נאסרת, הרי שאין הירידה לנחל מעשה טכני-מציאותי בלבד אלא יש דין 'דעת' בהורדה. ואמנם אין זה הקדש ממש אך דומה להקדש (ע"ע במובא בקדושין נו בשם הגר"ח. וע"ע: ברכת מרדכי ח"א יח, ח-יא; חדושים ובאורים כריתות ט, ד). ואם כן סברה היא שיש להשוותה לאשם תלוי, עכ"פ מדרבנן, שכיון שהתחיל מעשה כפרתה בשעה שהיה הדבר ספק, אין להפקיע חלות-דין שנבע ממעשה זה.

ואפשר לפי זה שדינה להיקבר במקומה, כאילו נערפה, כי דין קבורתה (מן התורה או מדרבנן) אינו משום איסורי הנאה גרידא, אלא כדין עגלה ערופה. [אמנם ברמב"ם יש לדייק שאם מתה או נשחטה לאחר ירידתה – דינה כשאר איסורי הנאה, ואינה צריכה להיקבר שם דוקא, (כמוש"כ המנחת חינוך תקל, כ) – והו משום שפסק כסתם משנתנו שנמצא קודם הריגה, תצא ותרעה בעדר. אבל לפי הדעה האוסרת, יהא דינה כעגלה ערופה שנערפה כאמור].

ותכן לפי זה שאף ר' מאיר מודה בדבר, כשם שמודה לאחר שחיטת האשם שאינו יוצא לחולין, הכי נמי יש לדמות ירידת העגלה לשחיטת האשם, כי אז מתחיל מעשה העגלה.

וכבר תמה הרשב"א (בשו"ת, ח"ה כז) על דברי הרמב"ם, שמצד אחד פסק תצא ותרעה בעדר, כסתם משנתנו, ומאידך פסק שנאסרת מחיים – כיצד זיכה שטרא לבי תרי.

ויש אומרים שמקורו הוא בירושלמי (סוטה ט, ו), ופסק דלא כתלמוד דידן אלא כפי פשוט המשנה. ויש שכתבו להוכיח מסוגיות אחרות שנוקטות שאף אם נאסרת מחיים, אם נמצא ההורג – מותרת.

(ע"ע מאירי סוטה מז; כסף משנה הל' רוצח י. באר שבע סוטה מז. שער המלך; אור שמח; אבי עזרי שם; לקוטי הלכות כאן; זכר יצחק עד; קהלות יעקב כריתות טז; ברכת מרדכי ח"א יח, ח-יא).

ויש מי שכתב שרוב המנוגא חולק על רבא ומפרש משנתנו 'עד שלא נראית לעריפה', [ומשנערפה' היינו שנערפה ממש. ולא דיבר התנא באופן האמצעי, שנמצא בין ירידה לעריפה]. וכך גם יתפרשו דברי הרמב"ם שהעתיק לשון המשנה, ולפי זה אכן אם ירדה לנחל ונמצא ההורג – אסורה (חדושים ובאורים ט, א). או אפשר שלדעת רב המנוגא אין הדברים תלויים זה בזה, אלא אעפ"י שנאסרת מחיים, אם נמצא ההורג – מותרת [וכקושיית התוס', או כתמיהת השפ"א הנ"ל] [עפ"י יד כהן].

'המעון הזה'. לשון שבועה הוא, שנשבע במקדש. וכן נמצא ביטוי זה בפי החכמים בכמה מקומות (במשנה לעיל א, ז ובכתובות ב, ט). ואולם כתב התוס' – יום-טוב (בכתובות ב, ט) שאין זו שבועה לפי האמת אלא כדרך שבועה, וכמו שכתבו פוסקים לענין הנשבע בשלחן הקודש או בשאר כלי הקודש שלא חלה עליו שבועה (וכן כתב התפארת-ישראל כאן, ויישב בזה כמה דברים).

יאשם תלוי היינו טעמא דמייתי מקמי דמתיידע ליה – להגן עליו, דהתורה חסה על גופן של ישראל'. הוצרך לטעם זה כדי לבאר שאעפ"י שטעם אשם תלוי משום הגנה על גוף האדם, קבעתו תורה חובה עליו – שכשם שאסרה תורה לאדם לאבד עצמו לדעת ככתוב **ואך את דמכם... כמו כן אסור לו לסכן עצמו במקום שהתורה רצתה לחוס על גופו** (עפ"י ערוך לנר).

– ולכך נקרא 'אשם תלוי', שאינו מכפר לו כפרה מוחלטת אלא תולה לו עד שיוודע לו בודאי שחטא בשגגה ויביא חטאתו (עפ"י רמב"ם שגגות ה, א).

'(ע"ב) ... אשם תלוי אחר מכפר כפרתו, דלכי מתיידע לא מייתי, כדתנן חייבי חטאות ואשמות ודאין שעבר עליהן יה"כ חייבין להביא אחר יה"כ, חייבי אשמות תלויין פטורין'. ניתן לדייק מן הלשון, שאין יוהכ"פ פוטר מאשמות תלויים אלא אם נודע לו על ספק-חטאו לאחר יוהכ"פ, אבל אם נודע לו קודם ונתחייב אשם תלוי, אין יוהכ"פ פוטר. ואולם מסתימת לשון המשנה, וכן מהסוגיא דלהלן משמע שאין חילוק בדבר (ריעב"ק).

וכתב להסתפק שם כשהפריש אשם תלוי ואחר כך עבר יוהכ"פ, האם יש לדמותו לנודע לו קודם שחיטה שלא חטא, שנחלקו ר' מאיר וחכמים, או שזא כיון שכבר הפריש – מקריב. וכן דנו בדבר בשפת אמת ריש פרקין, ובאור שמח (פסוה"מ ד, יד). אלא טעם הדבר שנקטו לשון זו, לחדש שאף על פי שביום הכיפורים לא ידע בחטא, ורק אח"כ נודע לו – אין יוהכ"פ פוטר מחטאות ואשמות-ודאיים [וכמו שדרשו זאת מן הכתובים להלן כו]. והוכרח רבינא לפרש כן כוונת הברייתא, שאם הכוונה רק על עיקר הדבר שכפרת יום כיפור אינה מועילה לחטאות ואשמות – הלא זאת שנינו במשנה, ומה באה הברייתא לחדש (עפ"י אביר יעקב). ועל דרך זו יש לבאר שלכן לא פירש רבינא כוונת הברייתא כפשוטה, שבאה לומר את עיקר הדין שאם נודע לו שודאי חטא, לא נפטר באשם-תלוי – כי גם דין זה למדנו במשנה דלעיל כג. ואולם עיקר דבריו צריכים ביאור, הלא מצינו רבות שהברייתא משמיעה דינים המפורשים במשנה, ואין כל קושי בדבר. (ערש"י חולין כ. ורשב"א שם לה: ותוס' שם פב: ובמובא ביוסף דעת ריש ערכין).

'אמר ליה רבין רוב פשעים לאו בני קרבן. אמר ליה: מידי רוב כתיבי?' כעין זה בפסחים כא. 'מידי רוב מים כתיבי?!' וע"ע במובא ביוסף דעת סוטה יז. אודות דרשות המבוססות על ההנחה שהכתוב דיבר כפי הדרך ולא על מקרים חריגים.

'אלא אמר אביי מרישיה דקרא, והתודה עליו את כל עונות בני ישראל... ואת כל פשעיהם לכל חטאתם למה לי – לאקשווי לפשעים...' השפת-אמת צידד לפרש [שלא כפרש"י], שיתור מפשעיהם בא להפנותו לגזרה שוה מפשעיהם דשעיר המשתלח [והרי גזרה שוה המופנה אין משיבים עליה], כשם ששם מדובר על פשעים וחטאים שאינם בני קרבן, הכא נמי.